

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

30
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

БГПУ
им. М. Ақмуллы

РУДН

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ
ТӘСІЛДЕМЕ: ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ФОРУМ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ФОРУМ

«СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
КАДРОВ: НАУКА И ПРАКТИКА»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL FORUM
«MODERN APPROACHES TO TEACHER TRAINING: SCIENCE AND
PRACTICE»

МАТЕРИАЛДАРЫ

Астана

26 ақпан 2026 жыл

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ**

**«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕМЕ:
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ФОРУМ
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
26 ақпан, 2026 жыл**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ МЕЖДУНАРОДНОГО
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОГО ФОРУМА
«СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ:
НАУКА И ПРАКТИКА»
26 февраля, 2026 года**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL FORUM
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL FORUM
«MODERN APPROACHES TO TEACHER TRAINING: SCIENCE AND PRACTICE»
february 26, 2026**

Астана, 26 ақпан 2026 ж.

УДК 37.0
ББК 74.00
П23

Жалпы редакциясын басқарған: Сомжүрек Б.Ж.

Редакция алқасы: Асылбекова М.П., Атемова К.Т., Байсарина С.С., Сламбекова Т.С.,
Махадиева А.К.

П23 Педагогикалық кадрларды даярлаудағы заманауи тәсілдеме: ғылым және практика: халықаралық ғылыми-тәжірибелік форум материалдары. 26 ақпан 2026 ж./ – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2026. – 1668 бет.

ISBN 978-601-385-193-8

Халықаралық ғылыми-практикалық форум материалдарының жинағында педагог кадрларды даярлаудың заманауи ғылыми-әдіснамалық негіздерін талдау, педагогикалық білім беру саласындағы инновациялық тәсілдер мен тиімді практикаларды айқындау, халықаралық ғылыми тәжірибе алмасуды дамытуға арналған өзекті ғылыми-тәжірибелік зерттеулердің нәтижелері енгізілген. Материалдарда педагогикалық білім мен ғылымның жаһандық трендтері, педагогикалық білім берудегі жасанды интеллект және цифрлық технологиялар, педагог кадрларды инклюзивті білім беруге дайындаудың халықаралық тәжірибесі және инновациялық әдістері туралы мәселелері қарастырылған. Жинақ білім саласындағы мамандарға, ғалымдарға, оқытушылар мен білім алушыларға арналған.

В сборник материалов международного научно-практического форума включены результаты актуальных научно-практических исследований, направленных на анализ современных научно-методологических основ подготовки педагогических кадров, выявление инновационных подходов и эффективных практик в сфере педагогического образования, а также развитие международного научного обмена опытом. В материалах рассматриваются вопросы глобальных тенденций в педагогическом образовании и науке, использования искусственного интеллекта и цифровых технологий в педагогическом образовании, международного опыта и инновационных методов подготовки педагогических кадров к инклюзивному образованию. Сборник предназначен для специалистов в области образования, ученых, преподавателей и обучающихся.

The proceedings of the International Scientific and Practical Forum include the results of relevant scientific and practical research aimed at analyzing the modern scientific and methodological foundations of teacher training, identifying innovative approaches and effective practices in the field of teacher education, as well as promoting international scientific exchange of experience. The materials address issues related to global trends in pedagogical education and science, the use of artificial intelligence and digital technologies in teacher education, as well as international experience and innovative methods of preparing teaching staff for inclusive education. The collection is intended for education professionals, researchers, teachers, and students.

УДК 37.0
ББК 74.00

ISBN 978-601-385-193-8

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2026

Бұл жинаққа енгізілген материалдарға авторлар жауапты.
Authors are responsible for the content of their materials.

МАЗМУНЫ

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІС/PLENARY SESSION		
1	Ибраимов Х. И. Международный опыт и инновационные методики подготовки будущих учителей к эффективной профессиональной деятельности	3
2	Doğan M. Artificial intelligence in higher education: between opportunity and risk	6
3	Оспанова Б.К. Инклюзивті білім беру: тұлға дамуының факторы ретінде	10
1 секция: Педагогикалық білім мен ғылымның жаһандық трендтері 1 секция: Глобальные тренды педагогического образования и науки 1-section: Global trends in pedagogical education and science		
4	Тұрғынбаева Б.А. Ғылыми-педагогикалық мамандарды даярлау: жағдайы, мүмкіндіктері, мәселелері	15
5	Вахидова Л.В. Образовательная среда как пространство профессионального развития будущего педагога	19
6	Мардонов Ш.К. Подготовка высококвалифицированных специалистов в сфере образования	23
7	Набиулина Н.Г., Фазлыева А.Ф. Формирование социальной компетентности будущих специалистов психолого-педагогического профиля в процессе профессиональной подготовки	27
8	Жиенбаева С.Н., Азербайев Д.Н. Болашақ эмоционалдық тұрақтылығын қалыптастыруды зерттеу тәсілдемелерін талдау..	31
9	Жиенбаева С.Н., Мукажанов Н.К. Университет түлектерінің кәсіби ортаға бейімделуін құзыреттілік тұғыры негізінде ұйымдастыру	36
10	Ахатова Д.А. Педагогика ғылымы, оның дамуы және заманауи салалары	40
11	Аликулова А.Б. Эксперимент барысында мектепке дейінгі балалардың зерттеу дағдыларын дамыту жолдары мен ерекшеліктері	45
12	Джаббаров Ш.Х. Развитие профессиональных компетенций у будущих специалистов авиации как глобальный тренд педагогики	49
13	Жаббаров З.Р. Взаимосвязь между мотивацией обучающихся и качеством образования с учётом глобальных трендов в педагогической науке	52
14	Касымбекова А.Ж., Ильясова Г.У. Химияны оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері	57
15	Медетова Р.М. Подготовка будущих учителей как глобальный тренд педагогической науки	61
16	Пирматов С. Развитие визуальной культуры у студентов как глобальный тренд педагогической науки	64

17	Садикова Ш.А. Международный опыт и применение инновационных методик для социализации детей дошкольного возраста	67
18	Табишев Т.А. Компетентностно-квалификационная модель выпускника вуза: тренды и инновации (российский и международный опыт)	70
19	Тожибоева Х.М. Формирование у подростков иммунитета против «массовой культуры» на основе гендерного подхода как глобальный тренд педагогической науки	75
20	Шохиён Н.Н., Джафарзода С.Ф. Об актуальности разработки учебника: «Педагогика успеха и творческое управление временем в контексте внедрение цифровых технологии в Вузе»	79
21	Khasanova Sh.T, Rahimova U.A. The role of educators in teaching children visual arts activities	83
22	Аубакирова Ж.К. Данияр Ш.Д. Шетелдік студенттердің жоғары оқу орнына әлеуметтік-психологиялық бейімделуін анықтайтын заманауи әдіс-тәсілдер	86
23	Алимбетова Р.В. Инновационные технологии на уроках русского языка: современные подходы и глобальные научные тренды	90
24	Байсарина С.С., Жумадилова А.Н. Жаһандану жағдайындағы білім беру жүйесінің инновациялық интеграциясы	94
25	Нуркасымова С.Н., Нұрланқызы Г. Білім алушылардың физика пәнінен шығармашылық қабілеттерін арттыру	99
26	Садыкова Д.А., Оралбекова К. Р. Нейропедагогика және когнитивтік ғылым негізіндегі оқыту әдістерінің дамуы: қазіргі халықаралық тәжірибе	103
27	Паштанов С.У., Ахмаджанова Д.С. Болашақ мұғалімдерді даярлауда жаттығуларды қолдану	108
28	Zhalelova G.M., Khamzina Z.B., Albekova A.Sh. On the methodological aspects of teaching professional english in agricultural universities (<i>with an Emphasis on the Use of AI.</i>)	112
29	Анорбоев А.А. Стратегии трансформации воспитательного процесса в учреждениях общего среднего образования на основе национальных и международных подходов	117
30	Zhaukina S. Environmental awareness of future teachers	121
31	Tokashova G.Zh. Pedagogical and psychological aspects of supporting academic mobility	126
32	Бободжонова М.М. Развитие навыков аналитического чтения у студентов экономических специальностей при работе со специализированными текстами	130
33	Бобоев Х.Ю. Сущность идеологического иммунитета к идейно-информационным атакам в педагогическом образовании	135
34	Зулпукарова Д. И., Жакыпбекова А.Т. Сманова Н.Т.	139

	Электронный учебник как ключевой элемент образования	
35	Норбутаева Д.А. Роль семьи в развитии художественно-эстетического вкуса и дизайнерских навыков учащихся как глобальный тренд педагогического образования	144
36	Пирматова М.С. Комплексное изучение поэтики художественных произведений на занятиях литературы как глобальный тренд педагогической науки	147
37	Собирова Н.Н. Использование невербальных средств в образовательном процессе	151
38	Селиверстова И.А. Нейродидактика и иноязычно-образовательный процесс	156
39	Сағынғали Б.А. Математиканы оқытуда жобалық жұмыстардың оқушылардың зерттеушілік қүзыреттілігін дамытуға әсері	161
40	Тургунбоев Б.И. Педагогические возможности формирования мира и национальных и международных подходов	165
41	Ходжаев О.Ш. Педагогическая модель, критерии и результаты практических испытаний	168
42	Экстерович А.И. Снижение агрессивных проявлений у подростков посредством привития навыков социально одобряемого поведения	173
43	Kokteubay Z.Zh. Karmenova N.N. Student-centered strategies for enhancing learning outcomes in economic and social geography	177
44	Абишева А.Х. Научно-педагогические предпосылки развития основ исследовательской компетентности учащихся	181
45	Джумагазиева А.К. Формирование экологической ответственности у студентов педагогических колледжей в контексте глобальных трендов педагогического образования и устойчивого развития	186
46	Кемалова Г.Б. Педагогика ғылымы контексіндегі психологиялық иммунитет	191
47	Кусаинова А. Ж. Терминологиялық жүйенің дамуына әлеуметтік факторлардың ықпалы	195
48	Сатыбалдина М.Б., Мусина Г.Б. Жоғары оқу орнындағы шетелдік студенттердің әлеуметтік-мәдени ортаға бейімделу механизмдері	199
49	Уриа Ш. Историко-ретроспективный анализ развития национальной системы образования в республике маврикий	206
50	Alpanova A.M. Integrating mass media into efl teacher education: a pathway to intercultural communicative competence	211
51	Aituganova K. Peer assessment in modeling foreign language writing instruction	215
52	Ваева Е.	220

	Development of independent foreign language learning skills among students majoring in psychology and pedagogy	
53	Aubakirova A.A. Interference in efl: error analysis and teaching solutions	225
54	Rufina A. Integrating art therapy methods into teacher education programs: a communicative perspective	230
55	Gaisin A.I. Role of emotional intelligence in the development of stress resistance and mindfulness in pedagogical context	232
56	Bakhytkyzy Sh. Students' emotional intelligence and awareness of emotional intelligence in efl learning	235
57	Glumova A., Makhambetova Zh. Navigating the future: career orientation among 9 th grade students	239
58	Zhanbolat I.N. Self-regulated learning strategies of university students: a qualitative study from Kazakhstan	243
59	Kobeisinova G. Socio-cultural determinants of sexual health literacy within educational environments: empirical evidence	247
60	Kuanysheva S. Academic resilience studies and future research directions	252
61	Kazakhova A.V. Teaching english through gamification: a pedagogical experiment and expected changes in students' academic motivation	256
62	Rakhmetova A.T. Developing students' cultural awareness in the process of teaching english	261
63	Sovet B. Effective methods of teaching a foreign language in the context of a competency-based approach (based on grades 10–11)	266
64	Temirbay M. The role of school mediation in preventing conflicts among participants in the educational process	269
65	Балғабек Е.Ә. Әлеуметтік серіктестік негізінде болашақ педагогтардың бәсекеге қабілеттілігін дамытудың маңызы	271
66	Бакиева Т.Б. Орта білім беру жағдайында ата-аналардың кәсіби бағдар беру үдерісіне ықпалы: Қазақстан тәжірибесі	276
67	Елубаева Р.С., Тельбаева У.Д., Уйсембаева А.А. Бастауыш сыныпта жекелеген пәндерді интеграцияланған оқытуда STEM технологиясын қолданудың маңыздылығы	279
68	Жалалдин Д.Н., Абдреймова К.А., Калимолдаева А.К. Гибридті оқыту жағдайында оқушылардың білімін бағалаудың жаңа тәсілдері мен құралдары	283
69	Исахова П.А. Современные требования к первоначальной подготовке кабинного экипажа в условиях авиационного образования Республики Казахстан	287

70	Ибадуллаева С.Ж., Кожабергенова А.Т. Жоғары сынып оқушыларының функциональдық сауаттылығын биология пәні негізінде қалыптастыру	292
71	Исабаева Л.У. Об уровне развития критического мышления у старшеклассников и влияющих на него факторах в современных образовательных условиях	295
72	Кыдыр А. Е. Жаратылыстану ғылымдарындағы STEM технологиясының маңызы	300
73	Куатбекова А.М., Джетимов М.А. Химия пәнінде жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру білім алушылардың зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру құралы ретінде	303
74	Моминова Г.М. К вопросу о применимости понятия академической социализации в школьном образовании	306
75	Мұқашева А.Б. Студенттердің эмоциональдық тұрақтылығын дамытудағы педагогикалық-психологиялық алғышарттар	310
76	Нұрланова А., Рыстыгулова В.Б. Орта мектепте оптика бөлімін оқытуда ойын технологиялары арқылы оқушылардың концептуалды түсінуін қалыптастыру	317
77	Оралбай Ж.С., Рыстыгулова В.Б. Мектеп физика курсында космология элементтерін кіріктіріп оқытудың тиімді әдістері	322
78	Онбаева Н.Ш., Аренова А.Х. Тұлғаның тірек құзырлығын қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық мәселелері	331
79	Оразалина А.Ж. Болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын дуалды оқыту жағдайында қалыптастыру: халықаралық салыстырмалы талдау	334
80	Сарин Е.Т., Адилова В.Х. Инновационная цифровая модель «Smart-стопа» в системе здоровьесбережения и профилактики функциональных нарушений стоп у юных хоккейных вратарей	338
81	Соснина И.Ю., Махамбетова Ж.Т. Модель психолого-технологической поддержки интеграции иностранных студентов: от адаптации к развитию в глобализирующемся образовательном пространстве	344
82	Тұрсынжан Н.Б. География сабақтарында PISA форматындағы тапсырмаларды құрастыру және орындау әдістемесі	349
83	Тасмуратова М.Н. Импульстің, энергияның және зарядтың сақталу заңдарын оқытуда цифрлық ресурстарын пайдалану жолдары	352
84	Уалиева М.А. Роль преподавателя в снижении цифрового стресса студентов в условиях цифровой образовательной среды	356
85	Эркинқызы Б., Тургунбекқызы А., Жээнбаева Э.К. Использование компьютерных технологий в реализации межпредметных связей в начальных классах	360

86	Amirbay Zh. K. Theoretical aspects of research on artificial intelligence and digital technologies in teacher education	365
87	Гапу Ә.Н. Английский язык как образовательный ресурс в условиях глобальных изменений	371
88	Жаканова Н.М. Білім беру мекемелерін басқарудың педагогикалық және ұйымдастырушылық ерекшеліктері	374
89	Муратова Г.А., Исеноманова А.Е., Кажиева М.Ф. Глобальные тренды педагогического образования и науки	377
90	Тұрлыбай Д.Н. Педагогикалық білім мен ғылымның жаһандық трендтері: бастауыш сынып оқыту саласы	380
91	Укиева М.И. Биология сабақтарында зерттеу жұмыстары арқылы функционалдық сауаттылықты арттыру	385
92	Гитихмаева Л.М. Развитие компетенций специалистов помогающих профессий в рамках дисциплины «Практикум по soft skills»	390
93	Жорабек А. Химия сабақтарында функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда PISA тапсырмаларының рөлі	394
94	Асылханқызы М. Сыни ойлауды қалыптастыруда кластер тәсілінің рөлі	399
95	Арқабай І.М., Ильясова Г.У. Химияны оқытуда STEM технологиясын пайдалану әдістемесінің тиімділігі	403
2-секция: Педагогикалық білім берудегі жасанды интеллект және цифрлық технологиялар		
2-секция: Искусственный интеллект и цифровые технологии в педагогическом образовании		
2-section: Artificial intelligence and digital technologies in pedagogical education		
96	Ying W. Theoretical construction and cultivation paths of physical education teachers' digital literacy from the perspective of embodied cognition	408
97	Khodjiyeva F.O., Mutova M. U. Artificial intelligence and critical thinking in conducting and receiving instruction	412
98	Karakhanova L. M. Increasing parental responsibility in protecting students from internet threats in a globalizing society is a requirement of the time	415
99	Ибрагимова Э. И., Сабиралиева З. М. Интеграция искусственного интеллекта в педагогическое образование: возможности и риски	419
100	Исаева З. Т. Отражение цифровых технологий и социальных медиа в педагогических сегментах	422
101	Верниенко Л.В. Инструменты методического сопровождения профессиональной деятельности педагога в цифровой образовательной среде	427

и поведенческий компоненты, формирование которых возможно лишь при системной интеграции экологической проблематики в учебные программы педагогических дисциплин.

Результаты практической апробации подтвердили эффективность применения глобальных трендов педагогического образования — образования для устойчивого развития, проектно-ориентированного и сервисного обучения, цифровизации и интернационализации. Наиболее выраженный эффект зафиксирован в рамках проектной деятельности и цифровых форм работы, где доля студентов, проявивших устойчивую экологическую активность, превысила 70 %.

Таким образом, использование комплекса современных образовательных подходов обеспечивает формирование устойчивой мотивации к экологически ответственному поведению и способствует профессиональному становлению будущих педагогов как проводников идей устойчивого развития в образовательной практике.

Список использованных источников

1. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. – М.: Айрис-Пресс, 2012. – 576 с.
2. Моисеев Н.Н. Экология и образование. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 256 с.
3. Зверев И.Д., Захлебный А.Н. Экологическое образование в школе. – М.: Педагогика, 2011. – 304 с.
4. Palmer J. Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress and Promise. – London: Routledge, 2015. – 264 p.
5. Sterling S. Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change. – Bristol: Green Books, 2010. – 192 p.
6. Tilbury D. Education for Sustainable Development: An Expert Review of Processes and Learning. – Paris: UNESCO, 2018. – 178 p.
7. OECD. Trends Shaping Education 2023. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 340 p.
8. Длимбетова Г.К. Экологическая ответственность личности в системе профессионального образования. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 214 с.
9. Длимбетова Г.К. Формирование экологической ответственности студентов педагогических специальностей в условиях устойчивого развития // *Вестник КазНПУ имени Абая. Серия «Педагогические науки»*. – 2020. – № 2(64). – С. 112–118. – DOI: 10.51889/2020-2.18.

ӘОЖ 37:159.9

ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫ КОНТЕКСІНДЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ИММУНИТЕТ

Кемалова Гулжанат Балтабековна

kemalova_2020@list.ru

PhD докторант, Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Аннотация. Мақалада педагогика ғылымының интегративті феномені ретінде психологиялық иммунитеттің теориялық-әдіснамалық негіздемесі дәйектелген. Зерттеудің өзектілігі педагогтың кәсіби қызметіндегі психоэмоционалдық жүктеменің артуымен және оның тұрақтылығының ресурстарын жүйелі түрде ой елегінен өткізу қажеттілігімен анықталады. Жұмыстың әдіснамалық негізі философия, психология және педагогика тоғысындағы құбылысты талдауды қамтамасыз ететін жүйелі және пәнаралық тәсіл болып табылады. Теориялық базаны иммунитеттің заманауи тұжырымдамалары және А.Олахтың психологиялық иммунитеттің жүйесінің моделі құрайды. Педагогтың психологиялық иммунитеті өзін-өзі реттеу білімдері мен дағдыларын саналы түрде қолдану арқылы психикалық денсаулықты сақтау мен қалпына келтіруді қамтамасыз ететін динамикалық, қалыптасатын білім ретінде қарастырылады. Ресурстың жұмыс істеуінің үш деңгейі анықталды: жеке, тұлғааралық және институционалдық. Психологиялық иммунитеттің кіші жүйелерін педагогтың кәсіби функцияларымен - бейімделу, қауіпсіздік және реттеуші-профилактикалық функцияларымен байланыстыруға мүмкіндік беретін функционалды-құрылымдық талдау жүргізілді.

Annotation. The article presents a theoretical and methodological justification of psychological immunity as an integrative phenomenon in pedagogical science. The relevance of the study is determined by the increased psycho-

emotional stress in the professional activity of teachers and the need for systematic understanding of the resources of its sustainability. The methodological basis of the work is a systemic and interdisciplinary approach that provides an analysis of phenomena at the intersection of philosophy, psychology, and pedagogy. The theoretical basis consists of modern concepts of immunity and A. Olah's model of the psychological immune system. The psychological immunity of teachers is viewed as dynamic, evolving knowledge that ensures the preservation and restoration of mental health through the conscious application of knowledge and self-regulation skills. Three levels of resource functioning were identified: individual, interpersonal, and institutional. A functional and structural analysis was conducted, allowing the subsystems of psychological immunity to be linked to the professional functions of a teacher—adaptive, protective, and regulatory-preventive functions.

Түйін сөздер: психологиялық иммунитет, педагог, кәсіби тұрақтылық, өзін-өзі реттеу, білім беру ортасы.

Keywords: psychological immunity, educator, professional resilience, self-regulation, educational environment.

Психологиялық иммунитет соңғы жылдары мемлекеттік және білім беру саясатының маңызды тақырыбына айналып отыр. Бұл әлеуметтік және мансаптық дағдарыс жағдайында жеке тұлғаның тұрақтылығы мен педагогтардың психикалық денсаулығын сақтау механизмдерін зерттеудің өзектілігін айқындайды. Қазақстан Республикасында педагогтардың психикалық денсаулығы мен кәсіби тұрақтылығы мәселелері білім беруді және адами капитал сапасын дамытудың стратегиялық ресурсы ретінде қарастырылады. Қазақстан Республикасы Президентінің халқына Жолдауында педагогтардың психикалық денсаулығына қамқорлық жасауды қамтитын әлеуметтік тұрақтылық пен адами капитал сапасын нығайту қажеттілігі ерекше атап көрсетілген [1].

Психикалық денсаулықты қолдаудың институционалдық тетіктері Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі іске асыратын нормативтік актілер мен мемлекеттік бағдарламаларды, мысалы, халықтың психикалық денсаулығы саласындағы медициналық-әлеуметтік көмек көрсету стандарттарын қамтиды [2]. Бұл шаралар тұлғаның тұрақтылық ресурстарын қалыптастыруға және кәсіби күйреуді алдын алуға бағытталған.

Қазіргі білім беру ортасы белгісіздіктің жоғары дәрежесімен, кәсіби талаптардың өсуімен, педагогқа психоэмоционалдық жүктеменің күшеюімен сипатталады. Қазақстан педагогтарының ғылыми зерттеулерінде төзімділік, эмоционалдық тұрақтылық және сындарлы психологиялық қорғау, сондай-ақ кәсіби күйреуді алдын алу сияқты құбылыстар қарастырылады [3,4]. Осы зерттеулердің бар болуына қарамастан, осы тәсілдерді біртұтас педагогикалық категория - педагогтың психологиялық иммунитеті аясында біріктіру әлі де жеткіліксіз дамыған.

Осыған орай, психологиялық иммунитетті білім беру ортасындағы педагог тұрақтылығының тұлғалық және жүйелік ресурстарын біріктіретін интегративті педагогикалық феномен ретінде қарастыру осы зерттеудің мақсаты болып табылады. Осы мақсатты іске асыру қазіргі білім беру үдерісі жағдайында педагогтың кәсіби тұрақтылығының тұтас моделін қорғаныс механизмдерін фрагменттік зерттеуден қалыптастыруға көшуге мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдіснамалық негізі педагогтың психологиялық иммунитетін кәсіби қызметтің стресстік және белгісіз жағдайларына бейімделуді қамтамасыз ететін кәсіби тұрақтылықтың динамикалық және қалыптасатын ресурсы ретінде қарастыруға мүмкіндік беретін жүйелі және пәнаралық тәсіл болып табылады.

1. Пәнаралық табиғат және философиялық контекст. Психологиялық иммунитет тұжырымдамасы түбегейлі жаңа емес, бірақ жаһандық қақтығыстар мен қазіргі заманның «әлеуметтік хаосының» өршуіне жауап ретінде психиатрия, психология және философияның тоғысында терең пәнаралық қайта қарауды талап етеді. Іргелі талдау биологиялық және психологиялық иммундық процестер арасында ажырамас байланыс бар екенін көрсетеді. Ф. Бернет атап өткендей, «иммунология практикалық ғылымнан гөрі философияның проблемасы болып табылады» [5]. Біз интеграцияланған иммундық жүйені ғасырлық эволюцияның нәтижесі ретінде қарастырамыз, ол адамның физикалық қана емес, метафизикалық мағынада да өмір сүруін қамтамасыз етеді.

Иммунитетті ашық интерактивті жүйе ретінде түсіну зерттеушілер алдына оның ішкі құрылымы туралы мәселені қойып, бұл күрделі құбылысты құрылымдайтын нақты психологиялық модельдерге жүгіну қажеттілігін тудырады.

2. *Құрылымды тұжырымдау: А.Олах моделі.* Психология ғылымында иммунитет танымдық, мінез-құлықтық және тұлғалық факторларды біріктіретін интеграцияланған жүйе ретінде тұжырымдалады. Біздің зерттеуіміз үшін репрезентативті А.Олахтың моделі болып табылады, ол үш кіші жүйеге бөлінген 16 факторды қамтиды: «Жақындау-Сенімділік», «Бақылау-құру-орындау» және «Өзін-өзі реттеу» [6].

Алайда, Олах моделінің әмбебаптығын мойындай отырып, педагогтың кәсіби қызметінің ерекшелігін ескеру маңызды, онда бұл психологиялық факторлар ерекше мәнге ие болады және білім беру ортасының жағдайларына бейімделуді талап етеді.

Заманауи психология біздің алдымызда психологиялық қорғаныс құбылысының күрделілігі мен әртүрлілігін баса көрсететін көптеген теориялық және эмпирикалық деректерді ашады. Зерттеудің осы ауқымды және жан-жақты өрісінде адам психикасының терең ішкі механизмдері де, қорғаныс мінез-құлқының қарама-қайшы аспектілері де көрінеді. Қорғаныс мінез-құлқының қарама-қайшылығы оның қызмет етуінің екі жақты сипатында көрініс табады: егер қысқа мерзімді перспективада қорғаныс механизмдері (мысалы, терістеу немесе ығыстыру) мазасыздық деңгейін төмендетсе, ұзақ мерзімді перспективада - олар нақты кәсіби проблемаларды түсінуге және жеке өсуге кедергі келтіруі мүмкін. Мұндай жағдайда психологиялық қорғаныс конструктивті бейімделудің кедергісіне айналады, жанжалдың шынайы шешімін оны елестету арқылы жоюмен алмастырады, бұл ақыр соңында кәсіби тоқырауға әкеледі.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, педагогтың дамыған қорғаныс жүйесіне ғана емес, сонымен қатар неғұрлым икемді жүйе ретінде психологиялық иммунитетке ие болуы керек екендігі анық байқалады. Қатаң қорғаныс механизмдерінен айырмашылығы иммунитет стресстен жай ғана «жасыруды» емес, қызметтің өзгермелі жағдайларына тез бейімделуді қамтамасыз етеді [3].

3. *Педагогикалық интерпретация және авторлық тұжырымдама.* Ғаламдық эволюциялық контекстен педагогикалық жазықтыққа ауыса отырып, біз бұл ұғымды нақтылаймыз. Педагогтың психологиялық иммунитеті деп біз динамикалық, қалыптасатын білімді - тұлғаның психологиялық білім, білік және дағдылар жүйесін белсенді пайдалану арқылы психикалық денсаулықты сақтау және қалпына келтіру қабілетін түсінеміз.

Биологиялық иммунитеттен айырмашылығы, бұл педагогикалық ресурс туа біткен емес, іс-әрекеттік тәсілдің нәтижесі болып табылады. Мұндай иммунитеттің қалыптасуы психика туралы теориялық білімді өзін-өзі реттеудің практикалық дағдыларымен біріктірумен қамтамасыз етіледі, бұл маманға күйзеліске пассивті қарсылықтан кәсіби жағдайды белсенді басқаруға көшуге мүмкіндік береді. Осылайша, психологиялық иммунитетті біз оқыту мен әлеуметтену процесінде дамитын кәсіби ұзақ өмір сүрудің саналы құралы ретінде қарастырамыз.

Пәнаралық талдау негізінде біз осы ресурстың жұмыс істеуінің үш деңгейін анықтадық:

Ресурстың жұмыс істеуінің үш деңгейі бөлінген:

1. Жеке - деструктивті эмоциялардың трансформациясы, жеке тұрақтылықтың дамуы;
2. Тұлғааралық - әріптестермен және студенттермен қауіпсіз және қолдау көрсету қарым-қатынасы;
3. Институционалдық - білім беру мекемесінің төзімділігі және мектептің жүйелік ресурстары.

Әр деңгей шеңберінде педагогтың психологиялық иммунитетінің негізгі аспектілері көрінеді:

- Танымдық аспект - педагогикалық жағдайларды талдау, ақпаратты бағалау және өңдеу, нәтижелерді болжау [7].

- Эмоциялық-реттеуші аспект - эмоцияларды бақылау және реттеу, мазасыздықты азайту, кәсіби шаршауды болдырмау [7].
- Құндылық-мағыналық аспект - ішкі мотивация мен кәсіби құндылықтарды қалыптастыру, психологиялық әл-ауқатты қолдау [3].
- Мінез-құлық аспектісі - психикалық денсаулықты сақтау, күйіп қалудың алдын алу, қауіпсіз білім беру ортасын ұйымдастыру бойынша педагогтың практикалық әрекеттері [7].

Осылайша, психологиялық иммунитеттің әрбір деңгейі білім беру ортасының контексіне байланысты осы аспектілерді жүзеге асырады және педагогтың кәсіби тұрақтылығының тұтас жүйесін жасайды.

Зерттеудің осы кезеңінде А.Олахтың теориялық кіші жүйелерін педагогтың нақты кәсіби функцияларына қалай трансформацияланатынын жүйелеу қажет. Жоғарыда атап өткеніміздей, психологиялық иммунитет тек қана қалқан емес, ол сыртқы әсерлердің белсенді сүзгісі, түрлендіргіші деп есептеу орынды.

Кесте 1. Психологиялық иммунитет құрылымын (А.Олах бойынша) және педагогтың функционалдық міндеттерін салыстыру

Ішкі жүйелер (А.Олах бойынша)	Негізгі факторлар	Педагогикалық қызмет (авторлық тұжырымдама)
Жақындау-Сенімділік	Оптимизм, бақылау, ресурстар мониторингі	Адаптациялық (Бейімделу): Педагогтің жоғары белгісіздік жағдайында көшбасшылық ұстанымы мен табысқа деген сенімін сақтау қабілеті.
Құру-Орындау	Жеке және әлеуметтік ресурстарды жұмылдыру	Қауіпсіздік (Қорғаныс): Қолдау көрсетуші ортаны проактивті (алдын ала) құру және әріптестердің немесе қоғамдастықтың көмегін жұмылдыру.
Өзін-өзі реттеу	Эмоциялар мен импульсивтілікті бақылау, табандылық	Реттеушілік-профилактикалық: Стрессті тиімді еңсеру (өңдеу), психосоматикалық зардаптар мен кәсіби жанып кетудің алдын алу.

Талдау нәтижелері көрсеткендей, ұсынылған психологиялық иммунитеттің интегративті моделі педагог даярлауға жаңаша қарауға мүмкіндік береді. Дәстүрлі тәсілдер көбінесе стресс басталғаннан кейін релаксация техникасын үйретуге бағытталған. Біздің тұжырымдамамыз танымдық және мінез-құлықтық «антиденелерді» алдын ала қалыптастыруға баса назар аударады.

Қорғаныс механизмдерінің қарама-қайшылығын талқылай отырып, біз педагогтың «иммундық» мінез-құлқының басты ерекшелігі оның рефлексияға ашықтығы деген қорытындыға келеміз. Қорғаныс бейсаналы түрде жұмыс істесе, иммунитет өзі және қоршаған орта туралы білімді саналы түрде пайдалануға сүйенеді, бұл кәсіби тоқырау қаупін азайтады.

Зерттеуді қорытындылай келе, қазіргі заманғы әлеуметтік-педагогикалық турбуленттілік жағдайында психологиялық иммунитет маманның базалық құзыреттілігіне айналады деп айтуға болады. Ол «құрбандық» позициясынан (ортаның қысымымен жану) субъектілік тұрақтылық позициясына өтуді қамтамасыз етеді. Өткізілген деңгейлердің талдауы (жеке тұлғадан институционалдық деңгейге дейін) иммунитетті қалыптастыру педагогтың өзінің де, жалпы білім беру жүйесінің де жалпы міндеті екенін растайды. Келесі зерттеулер білім беру ортасында психологиялық иммунитет деңгейін өлшеу үшін нақты диагностикалық құралдарды әзірлеуге бағытталуы мүмкін. Дегенменде, педагогтың психологиялық иммунитетін А. Олахтың концепциясы тұрғысынан қарастыру – білім беру саласындағы стресске төзімділікті арттырудың жаңа мүмкіндіктерін ашады. Әйтседе, бұл мәселе әлі де толық зерттелмегендіктен, біздің тұжырымдарымыз алдағы уақытта

практикалық эксперименттер мен кең ауқымды сауалнамалар арқылы нақтылана түсуді қажет етеді.

Пайдаланған дереккөздер тізімі

1. Тоқаев Қ.Ж.К. (2023, 1 қыркүйек). Әділетті Қазақстанның экономикалық бағыты: Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты Ақорда. https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president
2. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі. (2020). Қазақстан Республикасының халқына психикалық денсаулық саласында медициналық-әлеуметтік көмек көрсетуді ұйымдастыру стандарттарын бекіту туралы (ҚР ДСМ № ҚР ДСМ-203/2020 бұйрығы). «Әділет» ҚР нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020305>
3. Азлецкая, Е. Н., & Князева, Н. В. (2024). Развитие конструктивной психологической защиты у психологов в сфере образования. Педагогическая перспектива, 2(14), 64–73. [https://doi.org/10.55523/27822559_2024_2\(14\)_64](https://doi.org/10.55523/27822559_2024_2(14)_64)
4. Смаглий, Т. И., & Шалгимбекова, К. С. (2025). Педагогические условия развития психологической устойчивости студентов. 3i: Интеллект, идея, инновация - Интеллект, пікір, таным, (номер басылымын көрсету керек), беттер. <https://ojs.ksu.edu.kz/index.php/3i/article/download/1093/804/>
5. Бернет, Ф. М. (1965). Дарвиновский подход к иммунитету. В Й. Штерцл (ред.), *Молекулярные и клеточные основы образования антител* (с. 17–20). Издательство Академии наук.
6. Oláh, A. (2005). *Тревога, преодоление трудностей и состояние потока: эмпирические исследования в интеракционной перспективе*. Trefort Press.
- Kaur, T., & Som, R. R. (2020). The predictive role of resilience in psychological immunity: A theoretical review. *International Journal of Current Research and Review*, 12(22), 31–36. <http://dx.doi.org/10.31782/IJCRR.2020.122231>

ӘОЖ 37.013.42:81

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ЖҮЙЕНІҢ ДАМУЫНА ӘЛЕУМЕТТІК ФАКТОРЛАРДЫҢ ҰҚПАЛЫ

Кусаинова Арнагуль Жаксылыковна

«Педагогика және психология» білім беру бағдарламасының 1-курс докторанты,
Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУ, Астана, Қазақстан
arnagul.raimbekova@mail.ru.

Аннотация. Бұл мақалада педагогикалық терминологияның әлеуметтік негіздері және терминдердің қалыптасуы мен дамуына әсер ететін әлеуметтік факторлар талданады. Терминді тек лингвистикалық бірлік ретінде ғана емес, ғылыми білімді жүйелейтін, кәсіби коммуникацияны қамтамасыз ететін және қоғамның әлеуметтік-мәдени шындығын бейнелейтін құбылыс ретінде қарастырады. Педагогикалық терминология мысалында әлеуметтік сұраныс, білім беру парадигмаларының өзгеруі, интернационалдану және цифрландыру үдерістерінің терминологиялық жүйеге ықпалы көрсетіледі.

Annotation. This article analyzes the social foundations of pedagogical terminology and the social factors influencing the formation and development of terms. The term is considered not only as a linguistic unit, but also as a phenomenon that systematizes scientific knowledge, provides professional communication and reflects the sociocultural reality of society. Using the example of pedagogical terminology, the influence of processes of social demand, changes in educational paradigms, internationalization and digitalization on the terminological system is shown.

Түйін сөздер: Термин, педагогикалық терминология, әлеуметтік факторлар, кәсіби коммуникация.

Keywords: Term, pedagogical terminology, social factors, professional communication.

Терминология мәселесі лингвистикалық және психологиялық-педагогикалық зерттеулерде ерекше орын алады. Оны зерттеу ғылыми білімді жүйелеу қажеттілігімен ғана